

Colossians

Hay Aat Ten Liblu

Hay Nangitudo' eten Liblu: hi Apostoles Paul di nangipitudo', ya hi Timothy di nangitudo' (1:1).

Hay Nangitud'anda eten Liblu: nan kimmulug ad Colosse (1:2).

Hay Pohdon nan Ngadan ten Liblun Ibaga: hiyay ngadan di ohan siudad an neheggon hinan duwa goh an siudad an ad Laodicea ya ad Hierapolis (4:13).

Hay Gutud hi Nangitud'anan ten Liblu: mid mapto' ya hidin 56 A.D. Ya nedehhan hi nangitud'anah nan tudo'nad Ephesus.

Hay Teman ten Liblu: hay aat Jesu Kristun mumpapto' hinan Himpampun an Tataguna.

Hay Outline ten Liblu:

Hay DOCTRINAN di kimmulug hi aat Jesu Kristun mumpapto' hinan Himpampun an Tataguna (1:1-2:23)

Hay mangipa'innilah aat di doctrinadah aat Jesu Kristun mumpapto' hinan Himpampun an Tataguna (1:1-14)

Hay apun di doctrinadah aat Jesu Kristun mumpapto' hinan Himpampun an Tataguna (1:15-23)

Hay mangul'ulgud hi doctrinadah aat Jesu Kristun mumpapto' hinan Himpampun an Tataguna (1:24-2:5)

Hay aat nan doctrinadah aat Jesu Kristun mumpapto' hinan Himpampun an Tataguna (2:6-23)

Hay ATON nan kimmulug an dumalat hi aat Jesu Kristun mumpapto' hinan Himpampun an Tataguna (3:1-4:18)

Hay atonda ni' ahan ya nonomnomonda nan wad abuniyan (3:1-4)

Hay atonda ni' ahan ya paddungnay patayonda nan laylaydon di odolda (3:5-9)

Hay atonda ni' ahan ya ete"aday pa'itunnun ugalida (3:10-17)

Hay atonda ni' ahan ya ephodday numbino'ob'on an niyatandah nan udumnun tagu (3:18-4:6)

Hay atonda ni' ahan ya innilaonday aat nan numbino'ob'on an ibbadan kimmulug (4:7-18).

1 Heten tudo' ya nalpun ha'in an hi Paul an ten duwa amin Timothy an muntudo'^a an hiya goh di ohah ibba tu'u. Ya ha'in di ohah *hennag* Jesu Kristu an ma'alih apostoles^b ta ul'ulgudo' nan Hapitna ti hiyah ne pohdon Apo Dios.

²Ya ten itud'anmi da'yun iColosse^c an tatagun Apo Dios an un'unnud an i'ibbami ti an amin tu'u ya niddum tu'un Kristu.

Hi Apo Dios ni' an hi Ama tu'u ya ipadutu' da'yu ya ipalenggop da'yu.^d

Hay Nangidenlan Paul hinan iColosse ay Apo Dios

³Iluwualanmi da'yun Apo Dios an hi Aman Apu tu'un hi Jesu Kristu, ya alyonmiy mundenol amin da'yu ⁴ti dengngolmiy aat di pangulugyun Jesu Kristu, ya hay aat goh di pamhodyun amin hinan tatagun Apo Dios. ⁵Ti hidin penghanah nituduwanyuh nan Makulug an Maphod an Ulgud ya dengngolyuy aat di dedennon tu'u, at hiyaat un waday pangulugyu ya pamhodyu ti dumalat nan dedennonyun memehhod ay da'yud abuniyan. ⁶Ya hidin hopapnah nangngolanyuh nan Maphod an Ulgud ya ininnilayuy aat di pangipadutu' Apo Dios, ya makulug. At ipaphod nen Ulgud di ugaliyu ta enggana, ya umat goh hinan tatagun niwa'atana an amin hinan luta ti ipaphodna goh dida. ⁷Ya hi Epaphras^e di nangngolanyu, ya hiya goh di ohah nahamad hi ligwa tu'un mi'baal ay ditu'u, ya un'unnud an puntamuon Kristuh

^a 1:1 Hay timpun din nangitud'anda ya 61 unu 62 A.D. ^b 1:1 Hay pohdonan ibaga ya *nan nahnag*. ^c 1:2 Hidin nabayag an timpun aggyu ni' nitungaw hi Apostoles Paul ya ma'al'ali nan siudad ad Colosse hinan Provinciadi Phrygia ti hidiy pange'wan nan mungkumildu an malpuh nan Provinciadi Asia hi appit di a'unugun di algaw an miyuy ad Babylon hi appit hi buhu'an di algaw. Mu hidin amatagun Paul ya manghan di nundengwaana ti waday duwan siudad an neheggon an ad Laodicea ya ad Hierapolis (Col. 4:13), mu inabakda ad Colosse, at hidiy pange'wan nan mungkumildu. Ya nan Liblu an Philemon ya hi Philemon di intud'ana, ya hiyay ohan kimmulug ad Colosse. ^d 1:2 Inusal Apostoles Paul nan duwan kalahin di apnga eden timpu. Nan nahhun an inalina an *ipadutu' da'yu* (unu *charis*) ya apngan di iGreece, ya nan netob an alyonay *ipalenggop da'yu* (unu *shalom*) ya apngan di Hudyu. ^e 1:7 Hay ngadana ya shortcut hinan immannung an ngadana an Epaphroditus, ya nan babain bulul di iGreece an hi Aphrodite an dios di pamhod di nalpuwan ten ngadan. Mu nob'on nan tagun hi Epaphroditus an nitudo' hinan Phil. 2:25 ya 4:18 an ta'on un numpaddung di ngadanda. Mid mapto' ya hiyay nangete"ah nan himba'an ad Colosse.

nan tamu' hina. ⁸Ya hiya goh di nangibaag ay da'mih aat di pamhodyun nalpuh nan Na'abuniyanan an Lennawa.

⁹At dumalat din nangngolanmih aatyu ya engganad ugwan ya agguymi indinong an mangiluwaluwalun da'yun Apo Dios. Ya ibagamin Hiya ta ipa'innilanan da'yuy aat di pohdona ta luma'eng ayun manginnilah aat di itudun nan Na'abuniyanan an Lennawa. ¹⁰Ya atonyu ay ya abalinanyun mangipaddung hinan ugaliyuh nan pohdon Apo Dios, at hiyah ne mangipadenol ay Hiya. Ya nan numbino'ob'on an ato'atonyun maphod ya waday punhulbiana, ya ma'udman goh di panginnilaanyun Apo Dios. ¹¹Ya na'abbagbagtu nan abalinan Apo Dios, at hay pohdo' ya malpuh nan abalinanay pangipaphodanah nan abalinanyu ta ologyun mangat hi mahapulyu. At ta'on hi un way ma'ma'at ay da'yu mu abalinanyun edpol. ¹²At munluwalu ayun Ama tu'u ta alyonyuy un ayu mundenol enen ma'ma'at ay da'yu ti impaphod ditu'u ta way aton tu'un mi'boltan hinan ipaboltanah nan tataguna, at middum tu'un amin hinan pumpapto'anan paddungnay napatalan. ¹³Ti binaliwan ditu'uh nan pumpapto'an nan diyablu ta iniddum ditu'uh nan pumpapto'an nan pohpohdonan Imbaluyna ¹⁴an hay natayanay dumalat hi nabaliwan tu'u, at inaliwanay bahol tu'u.

Hay Aat Jesus ya nan Ato'atona

¹⁵Mabalin an ma'innilay aat Kristu, mu nigihhong di aatnah nan aat Apo Dios an adi mattig. Ya hi Kristuy ma'alih pangpangullu, at Hiyay na'abbagbagtuh an ami'amin an nalmu.^f ¹⁶Ya Hiyay nunlumuwon Apo Dios an amin hinan wad abuniyan ya hitun luta ti limmuna nan mattig ya nan adi mattig goh. Ya ta'on un nan na'uhi'uhig an himpampun an mumpapto' ad abuniyan, ya nan a'apuda, ya nan na'abbagbagtun a'apuda goh, mu hi Kristu damdamay nunlumuwon Apo Dios an amin hinan logom, at Hiyay okod ay didan amin. ¹⁷Ya wagwadah Kristu ya un an amin di logom, ya hi Kristuy dumalat hi nalmuwandan amin. ¹⁸Ya paddungnay un ohay odol nan Himpampun an Tatagun Kristu

^f**1:15** Hay ituduna ya hi Kristuy mahhun an midat hi tawid an ipatawid Amanah nan nalmu ti hiyah ne biyang nan pangpangullu ti mumpidway alana ya un nan a'agina. Ya adina ahan itudu an Hiyay mahhun an limmun Apo Dios an umat hinan itudun nan udumnan kultod ugwan.

ti hi Kristuy ulu ti Hiyay dumalat hi ataguan di odol. Ti namahuan hi Kristu, at mamahuan goh an amin di tataguna, mu hi Kristun Imbaluy Apo Dios ya na'abbagbagtu ya un didan amin ti Hiyay nahhun an namahuan ti pangpangullu^g ta way pangimmatunan an na'abbagbagtu ya un an amin di logom. ¹⁹An amin di ugalin Apo Dios ya wadan Kristu ti hiyah ne penhod Apo Dios. ²⁰Ya ninomnom Apo Dios an bangngadon an amin di logom ta adida mi'bohhol ay Hiya. At hiyaat unna hennag nan Imbaluyna ta mibugha' di dalanah nan krus. Ya henen natayanay dumalat hi numbangngadan an amin tun wah tun luta, ya umat goh ad abuniyan.^h

²¹Ya umat goh ay ditu'u ti hidin hopapna ya nilahhin tu'un Apo Dios, at ni'bohhol tu'un Hiya an dumalat din ninomnom tu'u ya ina'inat tu'un nappuhi. ²²Mu la'tot ya impadinong ditu'un mi'bohhol ay Hiya ti dalatnay natayan nan Imbaluynah tun luta, ta way atonan mangabulut hi umayan tu'un Hiya. At hay panniganan ditu'u ya napili tu'u, ya nahamad di ugali tu'un tatagunan adi mapahal. ²³Mu hay mahapul ya inaynayun tu'un kumulug ta adi hin'umuy di pangulug tu'u ta mihamad tu'un mangunud. At adi tu'u ma'agay'ayan, mu un tu'uat unudon nan hahalimidon tu'un itudun nan Maphod an Ulgud Kristun dengngolyu an hiyah ne nan Ulgud an ma'ulgu'ulgud an amin hinan tataguh tun luta. Ya ha'in an hi Paul di oha goh an mangul'ulgud.

Hay Nuntamuan Paul hinan Amaphodan di iColosse

²⁴Ad ugwan ya mipaligligata'ⁱ ti nan tamu' an amaphodanyu, mu ta'on ya mundenola' an mangat. Ya immannung an mipaligligat nan tatagun Kristu, mu ay ihunay un hi Kristuy mipaligligat ti niddum ay dida. Ya

^g 1:18 Bahaom nan footnote di Col. 1:15 ti hay namahuana ya oha goh an tawid an impatawid Apo Dios ay Hiya. ^h 1:20 Hay kulugon nan udum ya nan verses 15-20 ya ohan kantan di kimmulug. ⁱ 1:24 Nibalud hi Paul ad Rome hidin nuntud'anan ten liblu, ya hiyah ne ohan kalahin di ligatna. Ya do'ol di mangulug an hay nabaludana ya nan na'abangan an abungnah di (Ac. 28:16, 30). Ya bahaom nan footnote di Ac. 28:30 ta innilaom di udumnan aatna.

mundenola' an middum an mipaligligat hinan aligatan tu'un da Kristu ta way aton nan ligat Kristun magtud.¹ Ya midduma' goh ta way aton nan Himpampun an Tatagunan pumhod an ay ihunay un hiyay odol Kristu. ²⁵Ya ha'in di oha goh an baal di Himpampun an Tatagun Apo Dios ti puntamuona' ay Hiya ta way atonyun pumhod. Ya tamua' an amin di tamu' ta ipa'innila' nan Hapit Apo Dios. ²⁶Ya din penghanah engganad ugwan ya aggyuy nipa'innilay Hapitna hi an amin hinan tatagu, mu ad ugwan ya impa'innilana. ²⁷Ya hay ninomnom Apo Dios ya ipa'innilana nan Ulgud an aggyuy nipa'innilah din hopapna. Ya henen Ulgud ya nabagbagtu an do'ol di ituduna an ma'ulgud an amin hinan tatagu. Ya hiyah ne aatna ti ta'on un da'yun Hentil ya niddum ayu goh ay Kristu ta way atonyun mi'bagtun Apo Dios an hahalimidonyu.

²⁸At hiyaat un nan aat Kristuy ul'ulgudonmin amin hinan tatagu. Ya padananmi dida, ya itudtuduwanmi dida, ya ipadahmin amin di abalinanmi ta way atonmin mangipaphod hinan tatagun itudtuduwanmin niddum ay Kristu ta way atondan manginnilan mangunud ay Hiya. ²⁹Ya hiyah ne dumalat hi pangitulida' an tumamutamu, ya do'ol di badang Kristun ha'in ti indatnay abalina'.

2 Pohdo' an innilaonyuy aat di amahmahu' an muntamu ta way atonyun pumhod, ya umat hina goh hinan tatagun iLaodicea, ya nan udumnan tagu goh an aggyuy nannig ay ha'in. ²Umat hinay puntamu' ta way aton di nomnomdan mihamad, ya ta munhina"agida ya mumpopohhodanda. Ya ato' goh ta ihamaddan manginnilah aat nan Tugun Kristu ta way aton di panginnilaandan mihamad. At innilaonday aat di Ulgud Apo Dios an aggyuy nipa'innilah din hopapnan hay aat Kristu. ³An amin nan ma'innilan makulug an wadan Apo Dios ya hi Kristuy mangipa'innila.

⁴Ya ibaag'uh te ti ini ya waday udum an umalin mangitudtuduuh hinnat'on ya ta adi ayu mabalbaliyan an ta'on hi un maphod di

¹1:24 Adina pohdon an hapiton an adi umday natayan Kristuh nan krus ti umda ahan. Mu hay penhod Paul an hapiton ya nunligat hi Kristun immalih tun lutan nuntudtuduuh nan Maphod an Ulgud hinan aggyuy kimmulug hi abablubabluy, ya ni'ligat goh hi Paul an mangul'ulgud eden numpaddang an Ulgud hinan aggyuy kimmulug hi abablubabluy, at na'uy an magtud.

pangalida ti ipibahhawday unudonyu!^k ⁵Mu hay punnomnoma' ya paddungnay wadaa' ay da'yu an ta'on unna' wah tu. Ya mundenola' ti inila' an napapaddung di punnomnomyu ti iluludyuy ma'at ay da'yu ta way aton nan pangulugyun Kristun adi mibahhaw.

Hay Aat di Amaphodandah Niddumandan Kristu

⁶Inabulutyuh Kristu ta Hiyay Apuyu, at hay maphod ya inaynayyunun middum ay Hiyah tun itaguanyuh tun luta. ⁷Ya ituptupyu nan pangulugyuh nan pognad an hi Kristu ta podnonay itaguanyu, ya ongolonyuy pangulugyuh nan kinulugyun nitudun da'yu. Ya dumenodenol ayuh nan ma'ma'at ay da'yu.

⁸Ya emayaanyu ta adiyu unudon nan tatagun mamuhih pangulugyu. Ti hay itududah pamuhida ya nan nomnomon nan tatagun nibahhaw an mid upidnan bumalbalan an nalpuh nan inunud di tataguh penghana an nan uldin ya ugalin di tataguh tun lutan itang di punhulbiana, ti bo'on hay aat Kristuy nalpuwan nan itududa. ⁹Mu wadan amin ay Kristu nan ugalin Apo Dios, ¹⁰ya an amin di maphod ya wada goh ay da'yu ti niddum ayun Kristu. An amin di mumpapto' ad daya ya nan na'abbagbagtun a'apuda ya na'abbagbagtuh Kristu ya un dida.

¹¹Ya ay ihunay un ayu nipakugit hi un ayu niddum ay Kristu, ya paddungnay un hi Kristuy nangugit ay da'yu. Mu bo'on nan aton di tatagun mungkugit di inatna ti unda inaan nan nappuhin ugaliyu. ¹²Ti hay na'at ay da'yu ya ay ihunay un

^k **2:4** Nan udum an kimmulug ad Colosse ya inabulutday nappuhin tutudun nan ohan balbalun kulto eden timpu an ma'alih Gnosticism, ya hay ohah ninomnom Paul hi nangitud'anan ten liblu ya ta mi'laban hinan udumnan tududuna. Ti hay doctrinada ya (1) ihamaddan mangun'unud hinan uldin di a'apudah aat nan ma'an, ya ma'inum, ya behta, ya ngilin (2:16-17) ti hana anu ya ma'ahhapul ahan hi aton (2:4, 8); ya (2) do'ol di mapaniaw ay dida an umat hinan adi madapa, unu adi matamtaman, unu adi ma'odnan (2:21); ya (3) hay atonda ya ipapihuldai odolda (2:18; 3:23), ya paligatonda (2:23), ya mumpakugitda (3:11); ya (4) dayawonda nan a'anghel (2:18); ya (5) kulugondan na'ampah Jesu Kristu ti Hiya ya tagu ya anggay an bo'on Dios-an-Tagu, mu na'abbagbagtu anu Hiyan nalmuh an amin an limmun Apo Dios (1:15-20; 2:2-3, 9); ya (6) do'ol ay dida nan nahamad an nili'ud an ma'ahhapul an kulugon nan tatagu, mu dida ya anggay di mangawat hi aatna (2:18; 2:2-3). (Bahaom goh nan footnotes di I Tim. 1:3, ya II Tim. 2:18, ya Tit. 1:14, ya I Jn. 4:2, ya I Jn. 5:8, ya I Jn. 5:16, ya II Jn. 1:7, ya II Pet. 1:2 ta innilaom di udumnah aatna.)

ayu ni'lubu' ay Jesus hidin natayanah din nabonyaganyu, ya ni'tagu ayuh din nummahuan Apo Dios ay Jesus an dimmalat nan nanguluganyuh nan nidugah an abalanan Apo Dios. ¹³Ya hidin hopapna ya paddungnay un tu'u natoy ti bintiw tu'u nan Maphod hi Ma'unud ti dimmalat di bahol tu'un aggyu na'aliwan. Mu la'tot ya paddungnay tinagu ditu'un Apo Dios an ni'tagu tu'un Kristu ti inaliwanan amin di bahol tu'u. ¹⁴At nabaholan tu'u ti aggyu tu'u inunud di Uldin Apo Dios. Mu nan Uldin an nanguhig ay ditu'u an nangidiklamuh nan bahol tu'u ya inubah Apo Dios ti pinogpogna an ay ihunay unna ni'lanhah nan krus Kristu.^l ¹⁵Ya inamehnay abalanan nan a'apun di nun'appuhin lennawa ya nan na'abbagbagtun a'apuda goh, ya impattignay nangamehanan dida ti inilan nan tataguh tun lutan mid abalanan daden lennawa, ya hay natayan Kristuy dimmalat hi nangamehanan dida.^m

¹⁶Ya dumalat heten inali' ya hin'ing'ingaonyuy alyon nan mumpanuh ay da'yu an alyonday nappuhiy atonyuh unyu adi unudon nan paniawonda an umat hinan mihda, ya ma'inum, ya nan behta, ya nan Behtah nan Akayangan di Bulan, ya nan ngilin an Habadu. ¹⁷Mu henen ato'atonda ya hiyay pangimmatunan an paddungnay ngaun nan nahamad an ma'at hi udum di algaw. Ya na'at ay Jesus, at nalpah di punhulbian nan ina'inatda, at hi

^l2:14 Hay ugalin di mungkumilduh din amatagun Paul ya iyammaday ma'alih Papel an Itud'an di Utang, ya pinelmaana, ya impilitna ta pelmaan goh nan umutang ay hiya. Ya impaddung Paul henen pepel hinan Uldin Apo Dios, ya ditu'un tataguh tun luta ya nipaddung tu'uh nan umutang ti aggyu tu'u inabalanan an nangunud (unu ay ihunay namayad) enen Uldin. Ya gulat ta pi'ion nan mungkumelduh nen pepel at mapogpog mahkay an amin nan nitudo' hidi, at adi mumbayad nan immutang. Ya impaddung Paul ta hi Kristu ya paddungnay pini'inay Uldinah nan krus (ti ay ihunay ni'lanhan Hiya), at pinogpognay amah'ahhapul di pangatan tu'u, at libli tu'u ti adi mahapul an unudon (unu ay ihunay mumbayad). ^m 2:15 Hay ugalin di a'apun di tindalun di iRome hi unda mangameh hinan ohan babluy ya bangkelenganda nan natiliw, ya impabladda ya unda itnud hinan ambilog an kalatah nan siudadda an umat hinan aton nan muntukal an band ti matutunuddan dumalan hinan behta. Ya tumata'dog nan general hinan kalesana an punluganan di mi'gubat ta mipattig di anabagtunah nan mi'tigaw hi pingitnan na'abak, at umannung an mabainan nan natiliw ya nan mamannig. Ya intudun Paul an waday nipaddungan nen ugali' nan inat Apu Jesus an paddungnay timmata'dog hinan kalesana, ya binaina da Satanas ya nan dimunyuna an dimmalat nan nangamehanan didah nan krus. At ta'on un ad ugwan ya na'abak da Satanas an ta'on hi unda inalih unda aggyu.

Jesus di nahamad hi ma'unud ad ugwan, ya bo'on nan mapaniaw. ¹⁸Ya waday tagun pangal'alidah unda papihul di odolda, ya alyonday hay mahapul ya dayawon tu'uy a'anghel. Ya alyonda goh hi un do'ol di iniladah aatna ya mumpahpahiyada, mu un hay nalpuh nomnomda ya anggay an bo'on hay nalpuh nan Na'abuniyanan an Lennawa. At umat ay hinay tatagu ya adiyu abuluton di atondan mumpanuh ay da'yuh unda alyon di adi ayu mabaliwan hi unyu adi unudon nan atonda. ¹⁹Ti agguy ahan niddum di umat hina ay Kristu. Mu nob'on di aat tu'u ti ay ihunay un hi Kristuy ulu tu'u. Ya umat tu'uh nan odol ti mumpun'ummum nan tunggal di odol, ya wada goh di ulat an mangdon ta way atonan umodhol. Ya mangan, at umongol, ya umat hina goh hinan Himpampun an Tatagun Apo Dios ti ipa'ongolna dida.

**Hay Paddungnay Ni'yatayan Tu'un
Jesus ya Ni'taguan Tu'u Goh**

²⁰Ya ay ihunay un ayu niddum ay Kristuh nan natayana ti ad ugwan ya bintiwyu nan uldin di tataguh tun lutanⁿ itang di punhulbiana, at adi mahapul an unudonyu. Ya umat ay hina ya goh ta ay ihunay un ayu niddum hinan tataguh tun lutan adi mangunud ay Kristu? ²¹Ti unudonyu nan uldindan mapaniaw an numbino'ob'on an adi madapa, unu adi matamtaman, unu adi ma'odnan. ²²Mu heten uldinda ya nalpuh nan nomnomda ti diday nangiyuldin, ya diday nangitudu. Mu an amin di paniawonda ya nalmu ta way ma'an ya mihda ta way atonan mapuh. ²³Ya heten uldin ya ay ihunay un maphod ahan di aatna ti itudunay aton nan tatagun mangiyal'allan mundayaw, ya mangipapihul hi odolda, ya nan atondan mamaligat hi odolda. Mu mid anhan ah olognan mangituduh nan aton tu'un mampong hinan laylaydon di odol!

3 At ay ihunay un ayu ni'tagun Kristuh nan namahuana. At nonomnomonyu nan wad abuniyan ti wah dih Kristun inumbun hinan pumpapto'anan nihodpeng hinan agwan Apo Dios. ²Ya ihihi'alyu nan wad abuniyan ya bo'on nan wah tun luta ³ti ay paddungnay un ayu natoy ti bintiwyu nan nappuhin wah tun luta. Ya wah did abuniyan nan nahamad

ⁿ 2:20 Bo'on hene di Uldin Apo Dios an nidat ay Moses mu hiyah ne nan numbino'ob'on an uldin di tataguh tun luta.

an itaguanyun pendon Kristu ya hi Apo Dios. ⁴Ya hi Kristun mamdon hinan nahamad an itaguan tu'u, ya mumbangngad, ya hay pumbangngadana ya paddungnay mi'benang ayun Hiyah nan anabagtuna!

Hay Aat di Ugalin nan Umunud

⁵Hay mahapul ya paddungnay unyu patayon nan laylaydon di odolyun nappuhih tun ataguanyu, at butiwonyu. Ti hay aat di mangunud hinan laylaydon di odol an nan nappuhi ya lumihog di atona, ya agaga"ihaw di nomnomna, ya nabinabai, ya nalinala'i, ya nappuhiy laylaydona, ya umam'am, ya nan am'amona ya ay ihunay un bululna ti hiyay unudona. ⁶Nan tatagun mangat hi umat hina an adi umunud ay Apo Dios ya pabungtonda Hiyah nan pumpanuhana. ⁷Ya din hopapnah niddumanyun dida ya inatyu goh nan ato'atonda.

⁸Mu ad ugwan ya hay mahapul ya ipogpogyun mangat hi nappuhi. Adi ayu mabanbannungot ya ma'agwigwig. Ya ipogpogyu goh an mamohol hinan abohlanyu, ya adiyu ulgudon di nappuhih aat di ibbayun tagu, ya adi malgom di hapitonyu. ⁹Ya adiyu ilangkakan di ibbayu ti impogpogyu din nappuhin ugaliyuh hopapna. ¹⁰Ti ad ugwan ya tene"anyu nan pa'itunnun ugaliyu ti hinukatan Apo Dios, ya ipaphopaphodna ta nangamung un migihhong hinan aatna, at an amin di aat Apo Dios ya innilaonyu. ¹¹Ti hiyaat un tu'u nalammung, at ta'on un tu'u Hudyu unu Hentil, ya ta'on un tu'u nipakugit unu aggyu, ya ta'on goh un tu'u tagun mid adalna^o unu tagun atata'ot di atona an umat hinan aggyu na'amu an manilhig an baka,^p ya ta'on un tu'u himbut unu bo'on himbut, mu bo'on heney aptan ti hi Kristuy aptan. At ta'on un tu'u numbino'ob'on an tatagu mu nalammung tu'un amin ay Kristu!

¹²Ya da'yuy tatagun Apo Dios ti penpenhod da'yu, at hiyanan pento' da'yu. At hay mahapul ya ipaphodyuy ugaliyu ta

^o **3:11** Nan tagun ma'alih mid adalnah din amatagun Paul ya nan tagun aggyu nanginnilah hapit di iGreece ti hiyah ne na'abbagbagtun hapit anu an wah tun luta, at mid ini'inilada anu. ^p **3:11** Henen atata'ot an tagu ya ma'alih *Scythian*, ya diday ohan atata'ot an tribo an hay appit hi agwan hi un hagangon di buhu'an di algaw ad Russia di nunhituwanda. Ya gapu ta nidugdugah di inatdan nangipata'ot hinan udumnan tataguh nan udum an tribo at inalin nan bo'on *Scythian* di aatda an diday umat hinan aggyu na'amu an manilhig an baka.

ma'ahhimo' ayu, ya ma'ma'ullay ayu. Ya ipapihulyuy odolyu, ya topngonyuy atonyuh nan tatagu. ¹³Ya itulidyuy aton di i'ibbayu, ya wa ay di mangat hi nappuhin da'yu ya adiyu u'unnungon ti nan nangaliwan Apu tu'uh bahol tu'u ya umat goh hinay pangaliwanyuh nan bahol di i'ibbayu. ¹⁴Mu hay ma'ahhapul ya mumpopohhodan^q ayu, ya malamung ayu ta ay ayu nahamad an hina"ama.

¹⁵Ya ipalenggop da'yun Kristu, ya henen alenggopanyu ya hiyay mangipapuut hinan punnomnomanu. Ti henen alenggopanyuy dimmalat hi namilian Apo Dios ay da'yu ta malamung ayu an paddungnay ohay odol. Ya hay maphod ya mundenol ayuh nan ato'aton Apo Dios ay da'yu. ¹⁶Ya heden Tugun Kristu ya do'ol di ituduna, at hiyay abulutonyu ta hiyay nonomnomyu. Ya hay maphod ya luma'eng ayu ta muntutudduan ayu, ya himpapadan ayu. Ya ikantayu nan edenolyun aat Apo Dios ya nan udumnan kantan di mangunud ay Hiya, ya edenolyu nan inat Apo Dios hinan pungkantaanyu. ¹⁷Ya papuutanyun amin di atonyu ya hapitonyu ta hiyay panginnilaan hi un da'yuy tatagun Apu tu'un hi Jesus. Ya hay pangatanyu ya middum ayun Jesus ta ihapit da'yun Ama tu'un hi Apo Dios ta alyonay mundenol ayuh nan ato'aton Apo Dios ay da'yu.

Hay Nituduwan nan Nunhina"amah Pumpopohhodanda

(Eph. 5:22-6:9; Tit. 2:9-10; I Pet. 2:18-3:7)

¹⁸Da'yun binabai ya mahapul an un'unnud ayuh nan ahawayu ti hiyah ne aton nan mangunud ay Apu tu'u.

¹⁹Ya da'yun linala'i ya ipattigyuy pamhodyuh^r ahawayu, ya adi ayu mabungot ay dida.

²⁰Ya da'yun ung'ungungnga ya adiyu ngohoyon di o'ommodyu ti hiyah ne di umipa'amlong ay Apo Dios.

²¹Da'yu ay goh an o'ommodda ya ane'nongonyu ta adiyu idugah di hingalyun dida ti ini ya bum'onda.

²²Da'yun himbut^s ya unudonyuh engganay a'ap'apuyu, ya bo'on hay awadandan da'yu ya anggay di pangipattiganyun

^q 3:14 Heten kalahin di pamhod ya *agape* hinan hapit di iGreece. ^r 3:19 Heten kalahin di pamhod ya *agape*. ^s 3:22 Ta'on hi un way inyuldin Paul hinan himbut ta unudunday a'apuda mu adi tu'u nomnomon hi un inabulut Paul ta hubuton nan udumnan tatagu nan i'ibbadan tagu. Ti hay itudun Paul ya anggay hitu ya nan aat di ugaldida an bo'on nan aat di biyang nan tatagun himbut (bahaom goh nan footnote di I Pet. 2:18).

mahlu ayu, mu nan pangunudanyun dida ya malpuh nomnomyu ya nan pange'gonanyun Apo Dios. ²³Ti hay itudun nan Hapit Apo Dios ya inalinay,

“An amin di puntamuanyu
ya mahmahlu ayun mangat.”^t

At paddungnay un hi Apu tu'uy itamuanyu an bo'on hay tagu. ²⁴Ti inilayun hi Apu tu'un hi Kristuy mangidat hi lagbuyu an hiyah ne nan pi'taguan ay Hiya. Ti makulug tuwalin Hiyay ad baal ay ditu'u. ²⁵Mu nan tagun mangat hi nappuhi ya wada goh di lagbunah nappuhi, ti Hiya ya mi'id di nangiyohhaanah amaphodna ti nahamad di pangatna.

4 Da'yun a'ap'apun di himbut ya mahapul an ipaphodyuy pangatyun dida. Nomnomonyu an wada goh di Ap'apuyud abuniyan an hi Apo Dios.

Hay Udum an Tugun Paul hinan Tatagu

²Da'yun kimmulug ya adi ayu humigan munluwalu, ya ep'ephodyuy punluwaluyu, ya munyaman ayun Apo Dios. ³Ya hay punluwaluanyu ni' ya iluwaluan da'mi ta badangan da'min Apo Dios ta abalinanmin mangitudtudu aat di pamaliwan Kristuh tagu an hiyah ne din aggyu nipa'innilah din hopapnah dimmalat hi nibaluda'. ⁴Iluwaluana' goh ay da'yu ta badangana' ay Apo Dios ta madadawoh an ma'awatan di tataguy itudtudu' ay dida.

⁵Ya middum ayu ay hinan aggyu kimmulug ya itudtuduyun dida tun aat Jesu Kristu, ya elanyu ta hay maphod di ipattigyun dida. ⁶Ya tigonyu goh ta ephodyun mi'hahhahapit ay dida ta maphod di pangngolandah nan alyonyu. Ya wa ay di pohdondan innilaon ya tigonyu ta nepto' di pambalyu.

Hay Nangihapitan Paul hi Amaphodan nan iColosse

⁷Hi Tychicus an ohah nan nahamad an ligwa tu'u ya un'unnud an baal Apo Dios an ni'baal ay ha"i'n hinan tamun Apo Dios di mangipa'innilan da'yuh na'na'at ya hay ma'at ay ha"i'n hitu. ⁸At hiyaat un'u honogon hiyan da'yu ta ibaagnan da'yuy na'na'at ya hay ma'at ay da'mih tu ta ipadenol da'yu. ⁹Ya mitnud goh hi Onesimus^u an oha goh an nahamad hi ligwa tu'un un'unnud an ohah i'ibbayun ma'amu'amung hina. Ya an amin di ma'ma'at hitu ya ulgudondan da'yu.

^t 3:23 Ecc. 9:10. ^u 4:9 Hay pohdonan ibaga ya *hulbina*.

¹⁰Hi Aristarchus an ni'balud ay ha"in ya apngaon da'yuh na, ya umat goh hinan kasinsin Barnabas an hi Mark an din inali' ay da'yuh din hopapna an wa ay ta umalin da'yu ya inabulutyu.^y

¹¹Ya alyon goh Jesus (an hay ohah ngadana ya hi Justus) di apngaon da'yu. Ya waday udumnah nan Hudyun mangunud ay Jesus, mu un tulu daten Hudyu ya anggay di ni'tamun ha"in hitu ta way aton nan Pumpapto'an Apo Dios an miwa'at, at do'ol di imbandan ha"in.

¹²Hi Epaphras an baal Jesu Kristun niddum ay da'yu goh hidin na'amumu'anganyu ya alyona goh di apngaon da'yu. Ya umi'ikay an gun mangiluwalun da'yu, ya alyonay ipaphod ni' da'yun Apo Dios ta way atonyun mangilulud hinan nahamad an aaty, at mihamad di pangunudanyun Kristu, ya ta badangan da'yun Apo Dios ta innilaonyu nan pohdonah atonyu. ¹³Ha"in di nanamad hi aat Epaphras ti mahmahluh puntamuanah amaphodanyu, ya nan tatagud Laodicea, ya ad Hierapolis.^w ¹⁴Ya alyon Luke an pohpohdon tu'un duktul di apngaon da'yu, ya umat goh ay Demas.

¹⁵Ya apngao' goh nan i'ibba tu'ud Laodicea, ya namama ay da Nympha^x ya nan tatagun Apo Dios goh an ma'amumu'ang hinan abungna.^y

¹⁶Ya lempahyu ay an mamahan ten tudo' ya impehnagyud Laodicea ta mibaha goh hinan tatagun Apo Dios an ma'amumu'ang hidi. Ya bahaonyu goh nan tudo'un epehnagdan da'yu.^z

¹⁷Ya alyonyun Archippus ta papuutanay tamuna ta lopahona nan ipatamun Apu tu'un hiya.

¹⁸Ha"in an hi Paul di nangitudo' ete: "Olom ya mi'id al'alain da'yuh na. Adiyu aliwan din nabaluda'. Hi Apo Dios ni' di mangipadutu' ay da'yu."

^v4:10 Mattig din nidugah an ni'hongngilan Paul ay Barnabas hi aat Mark ti limmayaw ay didah din nahhun an numbiyaheandan nummisyonari (Ac. 13:13; 15:36-41) ya nipaphod mahkay ad ugwan. Ya henen nunhongngilanda ya himpulu ta duwan tawon di naluh hi engganad ugwan. ^w4:13 Hay inadagwin ad Laodicea hi engganad Hierapolis ya hi'itangan himpuluh kilometlu. ^x4:15 Hete ya ngadan di babai. ^y4:15 Mi'id di ustuh himba'an din na'amumu'ang hidin amatagun Paul, at hay abung di kimmulug di na'amunganda. ^z4:16 Hay inadagwin nan babluy ad Laodicea hi engganad Colosse ya nahuluk hi duwampulu ta han duwan kilometlu. ^a4:18 Manu ay waday puntudtud'on Paul ti adi umday pannigna (Gal. 4:13-15), at maligatan an muntudo'. Hiyaat un o'ongol di inatnan nuntudo' hi udumnan letra (Gal. 6:11), ya inatna ta panginnilaan nan mumbaha an hiyay nangipitudo'.